

Народна
творчість
та
етнографія

КНИГА ПЕРША

Січень — березень

ОКРЕМІЙ ВІДБИТОК

КИЇВ — 1960

жети її обрамлені чорною або синьою сукняною стрічкою, вистроченою кольоровими нитками.

Експедицією придбано зимовий одяг «лейбан», майстерно зроблений і вищий Марією Попович (с. Косівська Поляна, Рахівського району). Він з чорного сукна, оздоблений вишивкою різноманітного гарусу на бортах, комірі, рукавах, полах і швах, на бортах має китиці з того ж гарусу. Цікаві придбані в тісі ж М. Попович жіночі вовняні запаски, бордового кольору, ткани на кросинах з різноманітними почерченнями тоненськими смужками і золотими та срібними парчевими нитками, які повторюються через кожні 8–10 мм.

Учасниками експедиції зібрано багато сорочок, зразків і фрагментів вишивки, на яких можна простежити багатство орнаментальних мотивів, властивих закарпатській народній вишивці. Чудова тональна гама цих вишивок з червоного, чорного, вишневого, жовтого, коричневого, зеленого, синього, малинового та блакитного кольорів.

Особливо хочеться відзначити вишивані сорочки з Хустського району (с. Іза). Дуже цікава сорочка, вищита синьою заполоччю «кучерявим стегом». Стег цей дуже близький до низі і характерний тим, що надає вишивці опуклості, робить орнамент «кучерявим». На грудях, біля коміра, сорочка вищита кучерявим стегом поверх зборок; це нагадує стародавній червоний прямокутник, що ткався разом з полотном.

Зразки чоловічого народного одягу області збереглися в значно меншій мірі, ніж жіночого. Звертає увагу такий чоловічий костюм: «гачі» — широченні короткі полотняні штаны на очкури, закінчуються вони мережкою і китицями на холошах; дуже коротка (30 см) сорочка з дамотканого полотна з широкими, довгими рукавами (шир. 37, довж.— 51 см), помережена по краях, вищита білими нитками технікою «верхоплут»; «черес» — широкий, шкіряний, з витісненим орнаментом чоловічий пояс на трьох пряжках.

Про розвиток ткацького мистецтва закарпатців можна скласти уяву із зібраної експедицією колекції рушників, скатертин, серветок та ін. Всі вони виконані технікою переборного ткацтва, більшість оздоблена геометричним і геометризованим рослинним орнаментом з шести- і восьмипелюсткових розеток правильної форми.

Віковічні традиції українського народного ткацького мистецтва продовжуються і розвиваються в створених художньо-промислових артілях, зокрема в артілі ім. 1-го Травня (м. Іршава) та ін.

Закарпатські орнаментальні мотиви мають глибоке східнослов'янське коріння, яке свідчить про єдність культури українського народу, про спорідненість її з культурою братніх російського та білоруського народів.

Досвід роботи історико-побутової експедиції Київського Державного історичного музею в Закарпатській області свідчить про необхідність майбутніх експедиційних досліджень матеріальної і духовної культури трудящих мас України не тільки цієї, а й інших областей республіки.

В. Лобунець, І. Полупанова

ФОЛЬКЛОРНА ЕКСПЕДИЦІЯ НА СТАНІСЛАВЩИНУ ТА БУКОВИНУ

Підготовка до друку багатотомногого наукового видання української народної творчості є одним з найважливіших завдань українських фольклористів на найближчі роки. Успішне виконання цього завдання вимагає великої підготовчої роботи по виявленню та відбору кращих зразків фольклору всіх жанрів.

Саме з цією метою була споряджена в серпні-вересні 1959 р. наукова експедиція ІМФЕ АН УРСР до Станіславської та Чернівецької областей, в якій взяли участь аспіранти відділу словесного фольклору та співробітники інституту.

Експедиція відвідала ряд сіл Рожнятівського району, Станіславської області, а також Кіцманського та Вижницького району Чернівецької області.

В цілому за весь час зібрано понад 800 зразків народної творчості різноманітних жанрів. Близько 250 пісень та інструментальних творів зафіксовано на магнітофонну плівку. Серед них немало справжніх мистецьких шедеврів, що вражають свою красою та художньою завершеністю.

Значний інтерес становлять, зокрема, записи історичних пісень та легенд про Олексу Довбуша і його хоробрих опришків, про Перебийноса, Кармалюка, Морозенка, про боротьбу українського народу з турецькими поневолювачами.

Значну художню та пізнавальну цінність становлять записи стародавніх рекрутських пісень, що відображають тяжку службу в колишній імператорській армії, а також записи пісень весільного циклу, здійснені в с. Іванівці, Рожнятівського р-ну та в м. Вижниці.

Особливо багато зібрано цінних зразків пісенної лірики, яка посідає провідну роль в українському фольклорі всіх областей. Оригінальною мелодичною красою відзначаються, зокрема, буковинські ліричні соло-співи. окремі з них позначені по-мітним впливом молдавського мелосу, що обумовлено близьким сусідством Буковини

з Молдавією. Такі, наприклад, пісні, як «На чужині тяжко жити», «Ой, маю я три жури», «Ой, пішла, пішла подолянка по воду» (с. Шипенці, Кіцманського р-ну) були б окрасою найліпшого пісенного збірника.

Записано також кілька нових пісень і романсів на тексти Т. Шевченка та І. Воробкевича.

Цікаві зразки народних танців та інструментальної музики записано в с. Драчинцях, Вашківецького р-ну від колгоспного ансамблю пісні і танцю. Інструментальна група ансамблю, очолована талановитим скрипалем І. Кирилюком, з успіхом виступає і як самостійний художній колектив.

Чимало зібрано також нових творів на сучасну тематику, в яких відображені величні зрушения, що сталися в західних областях України за роки Радянської влади. Серед них багато пісень та коломийок про колгоспне життя, про самовіддану працю лісорубів. Є навіть цілі віршовані поеми, як, наприклад, «Ой, настали у нас часи» (Про Велику Вітчизняну війну), створена Ю. Семком з с. Перегінське, Рожнятівського району.

Майже в кожному з відвіданих сіл учасники експедиції знаходили талановитих виконавців — носіїв фольклору, які зберігають у своїй пам'яті багато прекрасних народних пісень, казок, переказів.

Так, наприклад, від домогосподарки К. Дутчак (с. Лужани) записано на магнітофонну плівку 32 пісні, від Г. Еремійчука (с. Шипенці) — близько 25, від О. Собко (м. Вашківці) — понад 20. Цінні зразки пісенного фольклору записано також від М. Гарат та Г. Гудь (с. Іванівка), Д. Сакалюка та К. Бойчука (с. Шипенці).

Багатший матеріал зібрано в с. Шипенцях, Кіцманського р-ну — селі з високою музичною культурою і багатими пісennими традиціями. Місцевий хор, яким керує завідувач сільським клубом О. Івасюк, неодноразово з успіхом виступав на обласних та республіканських оглядах художньої самодіяльності. Репертуар його надзвичайно цікавий і самобутній. Учасникам експедиції вдалося зібрати й записати на плівку лише невелику частку репертуару хору. Проте й ці записи дають достатню уяву про багатства хорової культури буковинського села.

Поряд з пісennими жанрами учасники експедиції записали багато зразків оповідального фольклору: казок, легенд, переказів, дотепних анекdotів та гуморесок.

Серед кращих оповідачів та казкарів відзначимо І. Гарата (с. Іванівка), Т. Юрійчука (с. Глинниця), М. Римара (с. Небилів).

Успіхові роботи експедиції значною мірою сприяла місцева інтелігенція. Цінні фольклорні матеріали передали експедиції вчителі Д. Салітра (с. Банилів), І. Косташук (с. Драчинці), студент Б. Шляхтич (с. Перегінське).

Значну допомогу експедиції подали також обласні Будинки народної творчості, які самі провадять активну збиранську роботу і нагромадили вже чималі фонди записів фольклору. Вони, як і фонди всіх інших обласних Будинків народної творчості, вимагають спеціального вивчення з метою використання в багатотомному науковому виданні фольклору.

З ініціативи Чернівецького ОВНТ в багатьох районах області при Будинках культури створено фольклорні групи, які об'єднують місцевих збиральників фольклору і спрямовують їх роботу. Цей досвід варто поширити по всій республіці. Якщо такі фольклорні групи озброїтимуть сучасною звукозаписуючою апаратурою, то справа збирання народної творчості піде вперед швидкими кроками.

Зрозуміло, що робота, проведена нашою експедицією — це лише невелика частка тієї величезної справи збирання фольклору, яку повинні здійснити українські фольклористи за активною участю її допомогою місцевих збиральників.

М. Гуць, Л. Ященко

МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ З ПИТАНЬ ЕТНІЧНОЇ КАРТОГРАФІЇ

На міжнародній конференції з питань етнічної картографії, що відбулася в грудні 1958 р. у Лінці (Австрія), взяли участь етнографи Чехословаччини, Угорщини, Югославії, Швейцарії, Італії, ФРН та Австрії.

Цікаві доповіді подали на конференцію словацька Академія наук. Ці доповіді стосувались питань історизму при картографуванні культурно-побутових явищ і деяких теоретичних та методологічних проблем, пов'язаних з створенням етнографічних атласів.

Словацькі етнографи пропонують обмежити вивчення етнографічних явищ для етнографічного атласу в основному територією своєї країни, а деякі етнографічні явища, як наприклад, сільськогосподарське знаряддя, рибальство, мисливство тощо досліджувати спільно вченими кількох держав.

Обговорювалося на конференції також питання про обрання тем для міжнародного співробітництва. З цього приводу виникла найбільша дискусія, що пояснюється складністю такого питання. Проте сам факт зацікавленості етнографів різних країн